

O výraze "nakoľko"

Slovenské Národné Noviny; 24/2016; 18/06/2016; s.: 7; Alexandra CHOMOVÁ ;

Často sa upozorňuje, že spojka "nakoľko" sa opakovane v komunikácii chybné objavuje namiesto príčinných spojok pretože, keďže, lebo. Príkladov je mnoho, za všetky: Píšem až dnes, nakoľko som včera nemala internet. Pokúsime sa priblížiť, prečo tento výraz nemožno používať na vyjadrenie príčiny.

Slovníky spisovnej slovenčiny uvádzajú, že "nakoľko": 1. ako príslovkové opytovacie zámeno vyjadruje otázku týkajúcu sa miery (Nakoľko je živá naša poézia?), 2. ako podradňovacia spojka stojí na začiatku vedľajšej príslovkovej vety miery a zreteľa (Laika sa usmeje, nakoľko mu to opuchnuté ústa dovoľia; Nakoľko sa pamätám, bolo tam do 20 zvierat.). Vo funkcii spojky pri vedľajšej príčinnej vete sa objavuje v Historickom slovníku slovenského jazyka (1992) v prameňoch z 18. storočia: aby (...) obyľga slobodne pokosil, nakoľko na gehu luky ge zasgate. Rovnakú funkciu pripúšťa aj Slovník slovenského jazyka z roku 1959 – 1968 s obmedzením na knižný štýl a Morfológia slovenského jazyka (1966) na odborný štýl. Krátky slovník slovenského jazyka z roku 2003 však už toto použite hodnotí ako nesprávne. Výraz "nakoľko" má druhotne aj spájaciu funkciu. Vzťazný význam spôsobuje, že môže uvádzať vedľajšiu vetu v súvetí. Utvára súvzťaznú dvojicu s výrazom "natoľko", podobne ako ten – kto, taký – aký a i. Práve tento výraz je signálom vzťahu, ktorý sa pomocou vety vyjadruje. Napríklad S. Czambel (1902) upozorňuje na to, že v písanom jazyku sa spolu píšu dvojčlenné spojky (a iné výrazy), "ktoré obapolne doplňujú sa svojim významom utvoria nový, samostatný pochop" (s. 281): Natoľko ti verím, nakoľko pravdu hovoríš. Na druhej strane však, "jako náhle prestanú byť spojkami ich členy, píšu sa osobitne": Na koľko čiastok delí sa svet, na toľko. Stav v dnešných spojkách je výsledkom zložitého vývinu. Spojka "nakoľko" vznikla zrazením pôvodne samostatných slov, pričom súbežne sa používa aj "na koľko": Viete, na koľko dovolenky máte nárok? Príslovkový význam sa konkretizuje ako miesto, čas, príčina, spôsob (v rámci neho miera a zreteľ). Každý z uvedených významov má svoj korelát v osobitom opytovacom príslovkovom zámene. Vedľajšie vety príslovkové uvádzajú osobité spojky, a keďže sa na nadradený člen viažu len voľne, vzťah k nemu sa musí vyjadriť zreteľne. Takmer všetky príslovkové spojky majú úzky jednoznačný význam. To sa týka aj spojky "nakoľko". Prečo nie význam príčiny? Dôvodom je skutočnosť, že ide o kvalitatívne odlišné príslovkové, okolnostné vzťahy. Zatiaľ čo miera a zreteľ sú vnútorné aspekty deja, príčina je stránkou vonkajšou. Výraz "nakoľko" sa nepoužíva na vyjadrenie príčinného vzťahu, jeho použitie vytvorí významový rozpor: Film nie je ekonomicky náročný, nakoľko osemdesiat percent sa odohráva v exteriéroch. Ten sa prehľbuje, ak si uvedomíme súvislosť s kvantitatívnym významom zahrnutom vo výraze "koľko/ toľko". Toto opytovacie zámeno obsahuje apel na odstránenie neurčitosti výpovede. Adekvátnou odpoveďou je vyjadrenie miery pomocou istej kvality: Vláda si musí uvedomiť, nakoľko je táto otázka dôležitá.

Alexandra CHOMOVÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF **UMB V Banskej Bystrici**